

Oponentský posudok

Habilitačná práca Mgr. Martiny Baránkovej, PhD.

s názvom: **Prístupy k skúmaniu súcitu**

Oponent: doc. PhDr. Michal Čerešník, PhD.

Predkladaná habilitačná monografia Mgr. Martiny Baránkovej, PhD. s názvom Prístupy k skúmaniu súcitu je rozdelená na dve tematické časti: Teoretické východiská a Prístupy k skúmaniu súcitu. Celkový rozsah práce je 70 strán vrátane zoznamu použitej literatúry, ktorý tvorí 11 strán. Monografia nevychádza z typickej IMRaD štruktúry, čo je pri tomto type vedeckej monografie akceptovateľné, avšak istá nejednoznačnosť medzi teoretickými a empirickými časťami miestami sťažuje čítanie. Autorka cituje podľa normy APA, aj keď niektoré záznamy v zozname literatúry obsahujú formálne nepresnosti.

Prvá časť monografie mapuje teoretické prístupy k súcitu a zahŕňa podkapitoly o súcite ako emócii, motivácii a multidimenzionálnom konštrakte. Autorka v tejto časti sleduje historický vývin diskusie o súcite, od Ekmanovho prístupu k primárnym emóciám, cez Gilbertov motivačný rámec až po aktuálne multidimenzionálne definície (Strauss a kol., 2016; Mascaró a kol., 2020). Súčasťou tejto časti je tiež vymedzenie súcitu voči príbuzným pojmom (empatia, sympatia, ľútosť), stručné predstavenie sebasúcitu, prehľad benefitov kultivácie súcitu a sebasúcitu a strachoch zo súcitu.

Druhá časť monografie je venovaná prístupom k skúmaniu súcitu a tvorí jej empirické jadro. Autorka v nej predstavuje štyri oblasti skúmania: sebauvplyv o špecifickej skúsenosti, podnety vyvolávajúce súcit, neverbálne zobrazenie súcitu a skúmanie automatickej fyziologickej odpovede. V každej z týchto oblastí kombinuje prehľad medzinárodnej literatúry s vlastnými výskumami, ktoré predstavujú kumulatívnu výskumnú líniu autorky a jej spolupracovníkov. Táto línia začína analýzou voľných asociácií so slovom súcit (Halámová a kol., 2018), pokračuje komparatívnou česko-slovenskou štúdiou (Baránková & Halámová, 2019), štúdiami zameranými na fókusové skupiny (Baránková a kol., 2019b), overovaním videopodnetov na vyvolanie súcitu (Baránková & Halámová, 2018; Kanovský a kol., 2020) a výskumom spontánnych tvárových výrazov pri sledovaní súcitného podnetu (Baránková a kol., 2019a; Kanovský a kol., 2020). Monografiu uzatvára kapitola o budúcich smerovaniach a zhrnutie.

K silným stránkam predkladanej práce patrí predovšetkým nasledovné.

- Konzistentná výskumná línia. Autorka predstavuje ucelený, na seba nadväzujúci výskumný program, ktorý systematicky mapuje rôzne aspekty súcitu, od subjektívneho prežívania cez vyvolávacie podnety až po neverbálne prejavy. Tento kumulatívny prístup je v psychológii emócií metodologicky žiaduci a svedčí o dlhodobej výskumnej angažovanosti autorky v danej oblasti.
- Metodologická odbornosť. Autorka je certifikovanou výskumníčkou v Systéme kódovania tvárových akcií (FACS; Ekman a kol., 2002), čo je relatívne vzácna a pracovne náročná

certifikácia. Táto kompetencia výrazne zvyšuje dôveryhodnosť a metodologickú kvalitu výskumov zameraných na neverbálne zobrazenie súcitu.

- Medzinárodný presah. Viacero výskumov prezentovaných v monografii presahuje slovenský kontext. Medzikultúrna štúdia tvárových výrazov pokrývala šesť krajín (Česká republika, Japonsko, Maďarsko, Rakúsko, Slovenská republika, Ukrajina), čo dáva záverom o univerzalite určitých tvárových pohybov súvisiacich so súcitom podstatne väčšiu výpovednú hodnotu.
- Integrácia viacerých metodologických prístupov. Autorka kombinuje kvantitatívne, kvalitatívne i fyziologické metódy pri skúmaní súcitu: konsenzuálna kvalitatívna analýza (CQR), analýza tvárových výrazov (FACS), softvérová detekcia emócií, sebauvypovedňové škály. Toto metodologické pluralitné myslenie je pre výskum v oblasti psychológie emócií príkladné.
- Väzba na vlastné výskumy. Na rozdiel od monografií, ktoré sú prevažne kompiláciami cudzej literatúry, táto práca aktívne prezentuje a komentuje výsledky vlastných štúdií autorky, čím monografia nadobúda charakter originálneho vedeckého prínosu.
- Komplexnosť prehľadu súcitu. Prvá časť monografie ponúka zrozumiteľný a dobre štruktúrovaný prehľad hlavných teoretických prístupov k súcitu. Autorke sa darí ukázať kontinuitu vedeckej diskusie od emočného ponímania súcitu (Goetz a kol., 2010) cez motivačné chápanie (Gilbert, 2019) až po aktuálne multidimenzionálne modely. Oceňujem tiež zaradenie kapitoly o bariérach a strachoch zo súcitu, ktorá je pre klinickú prax obzvlášť relevantná.

Spolu s oceňovanými stránkami som v texte identifikoval aj niekoľko miest, ktoré si zaslúžia komentár alebo kritickú reflexiu:

- Skromný rozsah práce. Monografia má 70 strán, z čoho 11 tvoria zoznam literatúry. Efektívny textový obsah je teda výrazne nižší ako pri porovnateľných habilitačných prácach. Pri téme, ktorá si zaslúži hlbšie rozpracovanie, súcitu, ktorá je v súčasnosti jednou z najpopulárnejších oblastí psychológie emócií, pôsobí rozsah skôr ako rozšírená štúdia než ako zrelá habilitačná monografia.
- Nezverejnené výskumy ako kľúčové príspevky. Dve z avizovaných centrálnych štúdií (Baránková a kol., manuscript in preparation a; Baránková a kol., manuscript in preparation b) sú v čase predloženia monografie stále v štádiu prípravy a neboli recenzované ani publikované. Rovnako dve ďalšie práce sú označené ako „under review“ (Halamová a kol., 2023; Baránková a kol., 2023). Vedecká hodnota habilitačnej práce by mala stáť na overených a publikovaných výsledkoch, nie na výsledkoch, ktorých recenzný proces ešte nebol ukončený.
- Absencia explicitných výskumných otázok a hypotéz. V empirickej časti monografie chýba systematické formulovanie výskumných otázok a hypotéz pre jednotlivé štúdie. Výskumy sú skôr opisované naratívny spôsobom, pričom nie je vždy zrejmé, aký bol cieľ konkrétnej štúdie a ako jeho dosiahnutie prispieva k celkovej línii výskumu.

- Nedostatočná diskusia a kritická reflexia vlastných výsledkov. Jednotlivé štúdie sú prevažne popisované bez dôkladnejšej diskusie ich limitov, alternatívnych interpretácií či súvislostí s konkurenčnými teoretickými prístupmi. Limity sa väčšinou spomínajú letmo v záveroch štúdií, nie sú systematicky zhrnuté ani tematizované.
- Nerovnomerné pokrytie aspektov súcitu. Autorka v závere avizuje priestor pre rozvoj kognitívneho, behaviorálneho a evaluatívneho aspektu súcitu, avšak tieto dimenzie zostávajú v monografii takmer nepokryté. Práca sa sústreďí takmer výhradne na emočný aspekt súcitu a jeho neverbálne prejavy, pričom ostatné dimenzie sú zmienené len okrajovo.
- Formálne nedostatky. Okrem spomínaných problémov s bibliografickými záznamami sa v texte vyskytujú ďalšie drobné formálne nepresnosti, napríklad nekonzistentné uvádzanie tzv. anglicizmov v zátvorkách, občasné striedanie foriem citovania, a v jednom prípade nesprávne ISBN číslo uvedené na imprinte publikácie. Tieto nedostatky znižujú celkovú profesionálnu úroveň úpravy práce.

Zhrnutie: Predkladaná habilitačná práca má nepochybné silné stránky, predovšetkým v podobe konzistentnej a metodologicky kompetentne realizovanej výskumnej línie v oblasti tvárových výrazov súcitu, zakotvenia vo vlastných výskumoch a medzinárodného presahu. Slabšími miestami sú skromný rozsah práce, centrálna rola doteraz nezverejnených štúdií, absencia systematického formulovania výskumných otázok a hypotéz a nedostatočná kritická diskusia vlastných výsledkov. Tieto výhrady limitujú celkový dojem z práce, nezabávajú ju však vedeckého prínosu v danej oblasti.

Napriek vyššie zmieneným výhradám odporúčam predkladanú prácu k obhajobe.

Bratislava, 15/04/2026 doc. PhDr. Michal Čerešník, PhD.

1
/